

พลวัตความมั่นคงภูมิภาคตะวันออกกลาง: ทิศทาง โอกาส และความร่วมมือ บนความขัดแย้ง

■ วิศรุณ เอี่ยมประกอบกิจ¹ ■ ภักราวุธ ภาภา²

U ทความชันนี้มิจุดประสงค์เพื่อกำความเข้าใจบริบทภูมิภาคเอเชียตะวันออกกลาง รวมไปถึงทิศทางและโอกาสความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาหรับ โดยผู้เขียนได้เรียบเรียงจากการแลกเปลี่ยนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และความคิดเห็นจากการประชุม International Institute for Strategic Studies Regional Security Summit ครั้งที่ 16 (The IISS Manama Dialogue 2020) รวมถึงประมวลข้อมูลการประชุมทางวิชาการ เรื่องท่าทีนโยบายด้านความมั่นคงไทยต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ที่จัดขึ้นโดยสถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมค.สมช.) เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2563 โดยเชิญหน่วยงานจากภาครัฐ ภาควิชาการ เข้าร่วมให้ความเห็น รวมถึงข้อมูลจากข่าว ข้อมูลเอกสารวิจัยและบทความทางวิชาการเกี่ยวกับภูมิภาคตะวันออกกลาง เพื่อประกอบข้อมูลในการสนับสนุนบทความฉบับนี้

- ¹ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, รัฐศาสตรบัณฑิต (ภาควิชาการปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ² เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, รัฐศาสตรบัณฑิต (สาขาการระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ³ การประชุม The IISS Manama Dialogue 2020 ระหว่างวันที่ 4-6 ธันวาคม 2563 ณ กรุงมานามา ประเทศบาห์เรน ภายใต้หัวข้อ “Power and Rules: Competition for Influence in the Middle East” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหารือเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลางระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้มีส่วนกำหนดนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกภูมิภาค รวมถึงการทบทวนการจัดการของนานาชาติและภูมิภาคกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และการประเมินผลกระทบจากวิกฤตการณ์ดังกล่าวต่อภูมิภาคตะวันออกกลาง

บทความฉบับนี้ แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1. บริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง เพื่อจำแนกโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจในภูมิภาคตะวันออกเฉียงกลาง
2. บทบาทของมหาอำนาจในภูมิภาคตะวันออกเฉียงกลางในการเข้าไปมีส่วนร่วมบนความขัดแย้ง
3. โอกาสและความร่วมมือภายในภูมิภาคยุคหลังโควิด-19 และ
4. บทสรุปของโอกาสและทิศทางความร่วมมือในตะวันออกเฉียงกลางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของภูมิภาคตะวันออกเฉียงกลางในรอบทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติโลกอาหรับ (Arab Spring) ในปี 2010 ส่งผลให้โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในของแต่ละประเทศ ยังคงเผชิญกับความท้าทายด้วยพลังต่อต้าน หรือพลังเรียกร้องจากประชาชนภายในประเทศของตนเองอยู่เสมอ ขณะเดียวกันกระแสสายธารความคิดทางการเมืองภายหลังจากเหตุการณ์ปฏิวัติโลกอาหรับที่ผ่านมา อันได้แก่ เสรีนิยม (Liberalism) อิสลามการเมือง (Political Islam) ส่งผลกระทบต่ออิทธิพลและแนวคิดต่อรัฐอาหรับในการกำหนดท่าทีความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ สงครามการเมืองภายใน การก่อการร้าย และการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพยากร เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศมหาอำนาจยังเป็นปัจจัยที่สั่นคลอนโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและโครงสร้างความสัมพันธ์ในภูมิภาคอยู่ตลอดเวลา

ภาพที่ 1 การประชุม IISS Manama Dialogue 2020 ณ เมืองมานามา ประเทศกาตาร์

ในปี 2020 ที่ผ่านมา แม้จะเกิดปัญหาโรคระบาดอย่างการแพร่กระจายของเชื้อโควิด-19 ความขัดแย้งในภูมิภาคยังไม่มีท่าทีว่าจะยุติ เสถียรภาพทางการเมืองและความสัมพันธ์ในภูมิภาคยังไม่สงบนิ่ง หรือยังไม่มีคามสมบูรณ์ในตัวเอง เหมือนดังที่ Louise Fawcett เสนอว่า เป็นภูมิภาคที่การปฏิวัติยังไม่เสร็จสิ้น⁴ ความขัดแย้งที่ยังไม่ยุติดังกล่าวได้ขยายตัวกลายเป็นปัญหาที่ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจด้วยกัน คำถามที่สำคัญ คือ โอกาสที่ประเทศในภูมิภาคจะร่วมมือเพื่อสร้างสันติภาพมีความเป็นไปได้หรือไม่ ในยุคหลังโควิด-19 และท่าทีไทยควรมีการวางนโยบายอย่างไร การจะตอบคำถามดังกล่าว เราต้องมาย้อนดูบริบททางประวัติศาสตร์ของภูมิภาคตะวันออกเฉียงกลาง

⁴ Louise Fawcett, "Failed or just fragile? Four myths about states and sovereignty in the Middle East," accessed January 6, 2021, <http://medium.com/international-affairs-blog/failed-or-just-fragile-four-myths-about-states-and-sovereignty-in-the-middle-east-31876e57d216>.

ยุคที่ 1 รัชชาติสมัยใหม่ถูกสร้างขึ้น ภายหลังจากล่มสลายของอาณาจักรออตโตมัน รัชในอาหรับต่างมีจุดร่วมที่คล้ายกัน ได้แก่ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม รวมถึงการมีข้อตกลงในระดับภูมิภาค เช่น กลุ่มสันนิบาตอาหรับ กลุ่มสันนิบาตมุสลิมโลก เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือของภูมิภาค ในการต่อต้านอิสราเอล⁵ เนื่องจากสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น ต่างแสดงความไม่พอใจที่อังกฤษ มาตั้งรัฐอิสราเอล โดยไม่มีความชอบธรรม ดังนั้นในยุคแรกนี้ ประเทศในตะวันออกกลางส่วนใหญ่ มีจุดร่วมที่คล้ายกันมากกว่าจุดต่าง อีกทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เท่าเทียมกัน จึงไม่ค่อยปรากฏ ความขัดแย้งในภูมิภาคมากนัก

ยุคที่ 2 เริ่มจากในปี 1979 เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติในประเทศอิหร่าน และเปลี่ยนแปลง การปกครองเป็น “สาธารณรัฐ” มีการยึดผลประโยชน์บริษัทสัมปทานน้ำมันที่เคยเป็นของชาติตะวันตก อย่างสหรัฐอเมริกา เข้ามาเป็นสมบัติของรัฐ การปฏิวัติดังกล่าวสร้างผลกระทบต่อภูมิทัศน์การเมือง ในตะวันออกกลางอย่างมาก โดยเริ่มจากซาอุดีอาระเบียเกิดความไม่พอใจและรู้สึกไม่มั่นคง ในระบอบการปกครองของตนเอง ทำให้เกิดการแบ่งข้างกัน ในตะวันออกกลาง โดยมีซาอุฯ เป็นแกนนำ ที่สำคัญของประเทศพันธมิตรที่นับถือนิกายซุนนี กับอิหร่านที่เป็นแกนนำพันธมิตรของกลุ่มชีอะห์

ในช่วงปี 1980 สหรัฐฯ และซาอุฯ ให้การสนับสนุนอิรักทำสงครามกับอิหร่านเป็นเวลา 8 ปี ที่เรียกว่าสงครามอิรัก-อิหร่าน⁶ หรือสงครามอ่าวเปอร์เซีย (Persian Gulf War) โดยมีจุดประสงค์ เพื่อต่อต้านการปฏิวัติของอิหร่าน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสร้างผลกระทบต่อโครงสร้างของระบบ ระหว่างประเทศในภูมิภาค จากเดิมที่ไม่มีขั้วอำนาจ (anarchy) และมีจุดร่วมกันมากกว่าจุดต่าง ก็เปลี่ยนมาเป็นระบบสองขั้วอำนาจ (bipolar system) เมื่อเกิดสองขั้วอำนาจแล้ว สงครามตัวแทน (proxy war) จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เหมือนที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ โดยมีซาอุฯ เป็นแกนนำหลัก ในตะวันออกกลางที่พยายามครองอำนาจนำ (hegemony) เพื่อรักษาเสถียรภาพของระบบการเมือง แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในภูมิภาคเอาไว้

หลังสิ้นสุดสงครามในปี 1989-1990 อิรักเริ่มทำสงครามรุกรานคูเวต ส่งผลให้ซาอุดีอาระเบีย จำเป็นที่ต้องดึงสหรัฐฯ เข้ามาเป็นพันธมิตรโจมตีอิรัก⁷ เกิดเป็นสงครามอ่าว (Gulf War) ขึ้น

ยุคที่ 3 เมื่อสงครามอ่าวจบลง ยุคสามขั้วอำนาจ (tripolar system) ลักษณะโครงสร้าง อำนาจในตะวันออกกลาง ห้วงเวลานี้มีศูนย์กลางอำนาจ ได้แก่ อิรัก อิหร่าน และซาอุดีอาระเบีย เมื่อสถาปัตยกรรมของระบบการเมืองในภูมิภาคกลายเป็นสามขั้วอำนาจ สงครามใหญ่ ๆ ในภูมิภาค จึงไม่ค่อยเกิดขึ้น เนื่องจากเกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน หากรัฐใดต้องการครอบครองความเป็น เจ้ารัฐอื่น ๆ พร้อมทั้งจะจับมือเป็นพันธมิตรเพื่อตอบโต้อีกฝ่ายทันที เพราะฉะนั้นโครงสร้างอำนาจแบบนี้

⁵ “The Arab League has found a common enemy with Israel”, accessed January 6, 2020, <https://atalayar.com/en/content/cymerman-la-liga-%C3%A1rabe-ha-encontrado-un-enemigo-com%C3%BAAn-con-israel>

⁶ Seymour M. Hersh, “U.S. Secretly Gave Aid to Iraq Early in Its War Against Iran”, *The New York Times*, January 26, 1992. <https://www.nytimes.com/1992/01/26/world/us-secretly-gave-aid-to-iraq-early-in-its-war-against-iran>.

⁷ F. Gregory Gause, “Saudi-American Relations,” accessed January 6, 2021, <https://www.mei.edu/publications/saudi-american-relations>.

ส่งผลให้เกิดความสมดุลในภูมิภาค จะเห็นได้ว่าภูมิภาคตะวันออกกลางในช่วงนี้เติบโตขึ้นมาก ซีเรียได้ดำเนินแนวทางการพัฒนาประเทศ อิรักถึงแม้จะถูกคว่ำบาตร แต่มีเศรษฐกิจที่เป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา ด้านซาอุฯ เน้นการส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าหลัก จนสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ อิหร่านถึงแม้จะถูกคว่ำบาตรจากสหรัฐฯ แต่ได้รัสเซียและจีนที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญ แสดงให้เห็นว่าแม้ตะวันออกกลางจะอยู่ในสถานะสามชั่วอำนาจ แต่สงครามขนาดใหญ่ไม่ค่อยเกิดขึ้น

จุดเปลี่ยนที่สำคัญในภูมิภาค เกิดขึ้นในปี 2003 เมื่อสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร เปิดปฏิบัติการสงครามกับอิรัก และโค่นล้มรัฐบาลซัดดัม ฮุสเซน ลง ตั้งรัฐบาลชื้อะห์ขึ้นมา ทำให้โครงสร้างอำนาจการเมืองในภูมิภาคสามชั่วก่อนหน้านี้พังทลายลง โครงสร้างเปลี่ยนไป เหลือเพียงระบบสองชั่วอำนาจแบบยุคเก่า สิ่งตามมาที่เราเห็น คือ สงครามตัวแทน (proxy war) และการยกระดับของบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) ภายหลังสงครามอิรักจบลง⁸

ยุคปัจจุบัน

หลังเหตุการณ์ปฏิวัติโลกอาหรับ (Arab Spring) ที่เกิดขึ้นในปี 2011 ซาอุฯ และอิหร่านก็พยายามใช้โอกาสตรงนี้ ที่เกิดการลุกฮือของประชาชนและสงครามกลางเมือง เข้าไปสนับสนุนฝ่ายของตัวเองในแต่ละพื้นที่ อิหร่านเข้าไปสนับสนุนกลุ่มนิกายชีอะห์ในที่ต่าง ๆ ส่วนซาอุดีอาระเบียก็เข้าไปสนับสนุนกลุ่มนิกายซุนนี หรือกลุ่มที่เป็นพันธมิตรของตัวเองให้มีอำนาจในที่นั้น ๆ ซึ่งการใช้ความแตกต่างของนิกายทางศาสนาเป็นเครื่องมือนี้ เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพในภูมิภาคตะวันออกกลาง นอกจากนี้ ยังเกิดปรากฏการณ์กระแสของ Political Islam ที่มีแนวคิดต้องการปฏิรูปตะวันออกกลางให้เป็นตะวันออกกลางสมัยใหม่ โดยผสมผสานระหว่างระบอบการเมืองการปกครองสมัยใหม่กับแนวคิดทางศาสนาอิสลามไว้ด้วยกัน อย่างกลุ่มภราดรภาพมุสลิมในอียิปต์ เป็นต้น

นอกจากกระแสของ Political Islam แล้ว กลุ่มตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) ที่เป็นกลุ่มแนวคิดหัวรุนแรง (extremist group) ยังขยายตัวและมีบทบาทเด่นในสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ ในเวลาใกล้เคียง ๆ กัน กระแสของสังคมโลกมักให้ความสนใจกับกลุ่มรัฐอิสลาม (IS) เป็นพิเศษ เนื่องจากสื่อกระแสหลักหลายกระแสทั่วโลกพร้อมใจกันมุ่งประเด็นเพื่อนำเสนอ ความโหดร้ายของกลุ่มนี้ออกสู่สายตาประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มที่มีแนวคิดและใช้วิธีการคล้าย ๆ กับกลุ่มรัฐอิสลาม อยู่อีกจำนวนหนึ่ง แต่มักไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก และถูกนำเสนอผ่านสื่อกันมากนัก

เมื่อพิจารณาความสลับซับซ้อนของโครงสร้างทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง เราจะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับระหว่งตัวแสดงที่เป็นรัฐ และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ และเกี่ยวเนื่องกันจากเวทีภูมิภาคไปสู่ระดับของเวทีโลก เป็นสงครามตัวแทนใน 3 ชั้น คือ 1) การแข่งขันของมหาอำนาจโลก 2) การแข่งขันมหาอำนาจในภูมิภาค ได้แก่ ซาอุดีอาระเบียและอิหร่าน รวมถึงประเทศพันธมิตรอื่น ๆ และ 3) ตัวแสดงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐ ที่มีผู้สนับสนุน คือ กลุ่มกบฏหรือกลุ่มก่อการร้ายต่าง ๆ

⁸ Wehrey, Frederic, Dalia Dassa Kaye, Jessica Watkins, Jeffrey Martini, and Robert A. Guffey. "The Iraq Effect: The Middle East After the Iraq War". RAND Corporation, 2010. accessed January 13, 2021, p.16, <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg892af>.

กระแสอาหรับสปริง (Arab Spring) ก่อให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางโครงสร้างอำนาจในภูมิภาคตะวันออกกลาง ส่งผลให้หลายประเทศเกิดความอ่อนแอ ยิ่งไปกว่านั้นหลายประเทศเกิดสภาวะวิกฤตการณ์สงครามการเมือง เมื่อสภาพทางระบบโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเป็นเช่นนี้ จึงเอื้อต่อการแข่งขันกันเองเพื่ออำนาจในการอยู่รอด รวมถึงการขยายอิทธิพลและสกัดกั้นการขึ้นมามีอำนาจนำของฝ่ายตรงข้าม ตัวอย่างเช่น วิกฤตการณ์สงครามกลางเมืองซีเรีย เกิดจากการที่ประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านผู้นำของตัวเอง ก็คือประธานาธิบดีอัสซาด (Bashar Hafiz al-Assad) ยังมีกลุ่มติดอาวุธอื่น ๆ ที่ต้องการจะล้มรัฐบาลอัสซาด อย่างเช่นกลุ่ม al-Qaeda ในซีเรีย และกลุ่มก่อการร้าย IS มาช่วงชิงสมรภูมิรบพื้นที่หลักในซีเรีย นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังประกาศให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านอย่างชัดเจน ผ่านทางซาอุดีอาระเบีย ส่วนทางรัฐบาลซีเรียก็มีรัสเซียและอิหร่านเข้ามาหนุนหลัง เพราะฉะนั้น กรณีของซีเรีย เราจะเห็นว่าสงครามมันถึงยึดเยื้อมาอย่างยาวนานยังไม่มีทีท่าว่าจะสิ้นสุด เป็นสมรภูมิที่มีการเติมพันสูงมาก เปรียบเสมือนเกมกระดานทางอำนาจของมหาอำนาจของโลกและของตะวันออกกลางระหว่างสองขั้วอำนาจ

การพิจารณาบริบทความขัดแย้งและความร่วมมือในภูมิภาคตะวันออกกลางนั้น มิได้มีเพียงตัวแสดงที่เป็นผู้เล่นในภูมิภาคเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาตัวแสดง ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางการเมืองโลกที่สำคัญในภูมิภาคอย่างสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็นผู้เล่นสำคัญที่มีส่วนที่ผลักดันประเด็นวาระทางการเมืองของสหรัฐฯ เช่น การต่อต้านก่อการร้าย และการต่อต้านอิหร่านผ่านกลุ่มประเทศพันธมิตรหลักในภูมิภาคอย่างซาอุดีอาระเบีย โดยประเด็นหลัก คือ สหรัฐฯ ไม่ต้องการให้อิหร่านครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ เพราะจะทำให้โครงสร้างดุลอำนาจในตะวันออกกลางจะเปลี่ยนไปทันที นอกจากประเด็นเรื่องอิหร่านแล้ว ที่ผ่านมาสหรัฐฯ และกลุ่มพันธมิตรในตะวันตก พยายามทำให้ประเทศพันธมิตรในภูมิภาคอาหรับยอมรับสถานะของอิสราเอลให้เป็นบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นในภูมิภาค (Normalization) เช่น กรณีเข้าไปตั้งสถานทูตในอิสราเอล กรณีจัดลงนามข้อตกลงสันติภาพระหว่างกัน หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ‘ข้อตกลงอับราฮัม’ (Abraham Accords) โดยมีอิสราเอล สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (UAE) และบาห์เรน ลงนามข้อตกลงสันติภาพระหว่างกัน

▶ ภาพที่ 2 ผู้นำอิสราเอล สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (UAE) บาห์เรน และสหรัฐฯ ร่วมลงนามในข้อตกลงอับราฮัม

อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงสันติภาพดังกล่าว ที่สหรัฐฯ พยายามเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้นนั้น อาจล้มเหลวในเรื่องของกระบวนการสร้างสันติภาพ เนื่องจากข้อตกลงดังกล่าวอาจสร้างความแตกแยกในภูมิภาคตะวันออกกลางให้ขยายเป็นวงกว้างจากเหตุปัญหาคู่ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ **ประการที่หนึ่ง** กรณีปัญหาอิสราเอล-ปาเลสไตน์ที่ยังไม่ยุติ **ประการที่สอง** ข้อตกลงที่ไม่ยึดโยงกับการยุติสงครามและผนวกเอาดินแดน และ **ประการสุดท้าย** มวลชนอาหรับไม่เห็นด้วยที่จะยอมรับสถานะของอิสราเอล หากข้อพิพาทยังไม่ได้รับการแก้ไข⁹

ทั้งนี้ภายหลังจากการรับตำแหน่งของประธานาธิบดี Joe Biden ต้องจับตามองทิศทางของสหรัฐฯ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ (Secretary of State) คือ Antony Blinken ที่มีท่าทีนโยบายเชิงรุกในกิจการตะวันออกกลางอย่างชัดเจนในสมัยที่ Blinken ทำงานในสภาพความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ นอกจากนี้ ช่วงที่เขาดำรงตำแหน่ง “รองผู้ช่วยประธานาธิบดีและที่ปรึกษาด้านความมั่นคงแห่งชาติของรองประธานาธิบดี” สมัยรัฐบาล Obama เขามีบทบาทในการช่วยกำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเทศปากีสถาน อัฟกานิสถาน และโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน¹⁰ อีกทั้งเขาเป็นบุคคลสำคัญของรัฐบาลโอบามาในการร่างนโยบายต่อซีเรีย¹¹ ดังนั้นแล้วการกลับมารับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศในสมัยรัฐบาล Joe Biden ครั้งนี้

สหรัฐฯ จะมีบทบาทเชิงรุกต่อภูมิภาคตะวันออกกลางมากขึ้น และอาศัยความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรที่สำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลาง และมีโอกาสความเป็นไปได้สูงในการขยายความบาดหมางประเทศพันธมิตรที่สำคัญอย่างตุรกี ที่อยู่ในกลุ่มประเทศสมาชิก NATO เพื่อวางทิศทางและโครงการความสัมพันธ์ที่สำคัญกับภูมิภาคตะวันออกกลาง

⁹ Arab Center Washington D.C., “2017-2018 Arab Opinion Index: Executive Summary,” accessed January 11, 2021, <http://arabcenterdc.org/survey/2017-2018-arab-opinion-index-executive-summary>.

¹⁰ David E. Sanger, “Obama Makes His Choice for No. 2 Post at State Department”, NY Times, November 7, 2014, <https://www.nytimes.com/2014/11/08/world/middleeast/antony-blinken-is-obamas-choice-for-no-2-state-department-post.html>.

¹¹ “Statement for Submission into the Record: Nomination of Antony J,” accessed January 14, 2021, https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Blinken_Testimony.pdf.

ด้านรัสเซีย

คือ หนึ่งในผู้เล่นในฐานะของมหาอำนาจโลกที่มีบทบาทในภูมิภาคตะวันออกกลาง ภายหลังจากล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียได้เข้าเข้าร่วมสงครามซีเรียโดยตรงในปี 2015 ซึ่งแสดงนัยยะถึงความพยายามในการรื้อฟื้นและยืนยันตำแหน่งสถานะของรัสเซียในเวทีโลกของความเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง (Derzhavnost) และรื้อสร้างระเบียบในตะวันออกกลางใหม่ โดยเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคตะวันออกกลางที่สหรัฐฯ ได้สร้างช่องว่างของอำนาจทิ้งเอาไว้ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้าย และป้องกันกระแสจิตวิทยามวลชนที่จะลุกลามไปถึงแถบประเทศในเอเชียกลาง รวมถึงการเมืองภายในรัสเซียเอง

ขณะที่มหาอำนาจโลกใหม่อย่าง **จีน** ก็แผ่ขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจเข้าไปในภูมิภาคตะวันออกกลางมุ่งเน้นไปทางพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลปริมาณมาก อีกทั้งบริเวณนี้ยังเป็นตลาดใหญ่สำหรับสินค้าและการลงทุนของจีน ผ่านโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 (Belt and Road Initiative: BRI) แต่สิ่งที่จีนแตกต่างออกไปก็คือ จีนไม่ได้มีนโยบายการให้ความช่วยเหลือด้านสงครามกับประเทศพันธมิตร

ลักษณะเช่นนี้พอสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า สถานะของสหรัฐฯ ในตะวันออกกลางขณะนี้กำลังถูกท้าทายบทบาทของตนเองในภูมิภาคตะวันออกกลาง และสหรัฐฯ เป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ มหาอำนาจที่กำลังแสดงบทบาทในตะวันออกกลางอยู่ขณะนี้ ไม่ได้มีสถานะเป็นผู้ครองอำนาจนำในภูมิภาคอีกต่อไป (Regional hegemony)

ย้อนกลับมามองตัวแสดงบทบาทของมหาอำนาจในภูมิภาคตะวันออกกลาง ปฏิเสธไม่ได้ว่าซาอุดีอาระเบีย และอิหร่าน คือมหาอำนาจที่สำคัญของภูมิภาค และทั้งสองประเทศต่างมีประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และรัสเซีย เป็นผู้ให้การสนับสนุน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง ทั้งภายในประเทศและภูมิภาคในช่วงเวลาที่ผ่านมา ตุรกีมีบทบาทสำคัญ ต่อการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคนี้อย่างมาก โดยเริ่มจากการที่ตุรกีให้การสนับสนุน กลุ่ม**ภราดรภาพมุสลิม** (Muslim Brotherhood) ในการลุกขึ้นสู้โค่นล้มระบอบมูบารัค ในอียิปต์¹² และยิ่งระยะหลัง ตุรกีหันไปสัมพันธ์ทางการทูตกับรัสเซีย โดยเฉพาะการสั่งซื้ออาวุธ จากรัสเซีย¹³ ถึงแม้ว่าตุรกีจะเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ และยังเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกนาโตนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ตุรกีกำลังดำเนินผลประโยชน์จากสภาวะมหาอำนาจหลายขั้วในภูมิภาค ตะวันออกกลาง ซึ่งต้องจับตามองบทบาทของตุรกีต่อไปว่าจะมีทิศทาง การดำเนินความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศในรูปแบบใดต่อไป

▶ ภาพที่ 3 เรเจป ไตยิป เอร์โดอาน (Recep Tayyip Erdoğan) ประธานาธิบดีของตุรกี (ภาพกลาง)

¹² Mohammad Abdel Kader, “Turkey’s relationship with the Muslim Brotherhood,” accessed January 11, 2020, <https://english.alarabiya.net/en/features/2013/10/14/Turkey-s-relationship-with-the-Muslim-Brotherhood>.

¹³ “Turkey says it bought Russian S-400s to use them, not put them aside,” Reuters, November 15, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-usa-turkey-russia/turkey-says-it-bought-russian-s-400s-to-use-them-not-put-them-aside-idUSKBN1XQ07Z>

โอกาสและความร่วมมือภายในภูมิภาคหลังโควิด - 19

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ได้ส่งผลกระทบต่อในหลากหลายด้านต่อภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผลกระทบดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ทั้งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเป็นภัยคุกคามที่มีลักษณะข้ามรัฐข้ามพรมแดน (transnational threat) ประกอบกับสถานการณ์ของภูมิภาคมีปัญหาที่ซับซ้อนและเรื้อรังมาเป็นเวลานาน ก่อเกิดความกังวลว่าการแพร่ระบาดในครั้งนี้อาจเป็นชนวนที่กระตุ้นปัญหาเดิมให้ปะทุรุนแรงมากยิ่งขึ้น และลดโอกาสการเกิดความร่วมมือภายในภูมิภาคในด้านต่าง ๆ หรือส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของภูมิภาค มิติสำคัญที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญต่อแนวโน้มความร่วมมือของภูมิภาคภายใต้โลกหลังโควิดสามารถพิจารณาได้ 3 มิติ คือ ด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง/สังคม

ด้านสาธารณสุข ด้วยลักษณะของการแพร่ระบาด ต้องอาศัยการจัดการข้ามพรมแดนระหว่างรัฐ การควบคุมการเคลื่อนย้ายของแรงงานและผู้โยกย้ายถิ่นฐาน การจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ อาทิ เครื่องมือทางการแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการจัดสรรวัคซีนให้กับประชาชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยนโยบายระดับรัฐต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อประกันความมั่นคงทางการแพทย์แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม แนวโน้มจากสถานการณ์ปัจจุบัน ทุกประเทศเน้นการจัดหาวัคซีนเพื่อตอบสนองต่อประเทศของตนมากกว่า แต่ละประเทศเน้นการเจรจาจัดซื้อจากบริษัทผู้ผลิตวัคซีนแตกต่างกัน **นอกจากนี้ ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ต่างๆ ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะสงครามตัวแทน (proxy war) ในเยเมน และลิเบีย ปัญหาระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ ทำให้รัฐไม่สามารถประกันการเข้าถึงสาธารณสุขโลกทางการแพทย์ของประชาชน เพราะรัฐขาดอำนาจการปกครองในพื้นที่** อาทิ ความขัดแย้งในเยเมนทำให้สัดส่วนของครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์เพิ่มขึ้น ร้อยละ 12 จากปี 2019 และการให้ความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศก็ไม่สามารถส่งต่อไปยังกลุ่มผู้ต้องได้รับการช่วยเหลือได้ ความร่วมมือในมิติสาธารณสุขจึงต้องอาศัยความร่วมมือทางการเมือง/สังคมเป็นเบื้องต้น เพื่อให้สามารถเปิดพื้นที่และช่องทางความร่วมมือในการช่วยเหลือระหว่างกัน

ด้านเศรษฐกิจ การฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดเป็นความท้าทายที่สำคัญของรัฐในภูมิภาคอย่างมาก เนื่องจากหลายประเทศมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจอยู่ก่อนหน้าจากสงครามกลางเมือง และความขัดแย้งระหว่างประเทศ ประกอบกับการพึ่งพาการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติและความช่วยเหลือด้านการพัฒนา (foreign aid) จากภายนอกเป็นสำคัญ ดังนั้น การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสร้างความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมากห่วงโซ่อุปทานแรงงานถูกบั่นทอน (labor supply chain) ด้วยการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังประเทศที่ความต้องการแรงงานลดลง การลดลงของราคาเชื้อเพลิงโลกทำให้ภาคการผลิตภายในประเทศหดตัว ส่งผลต่ออัตราการว่างงานสูงขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดนี้ล้วนมีความเชื่อมโยงกันและกันในระดับระหว่างประเทศ ราคาน้ำมันขึ้นอยู่กับการควบคุมอุปทานที่ผลิตได้ในภูมิภาค ต้องอาศัยความร่วมมือในการกำหนดโควตาการผลิต เศรษฐกิจของอีกประเทศผูกโยงเข้ากับอีกประเทศ อาทิ มูลค่าทางเศรษฐกิจของบางประเทศขึ้นอยู่กับเงินที่ส่งกลับมาจากการทำงานในต่างประเทศ (remittance) เมื่อการเคลื่อนย้ายแรงงานถูกปิดกั้นหรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศปลายทางมีปัญหา ย่อมส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศต้นทาง โดยเงินที่ส่งกลับลดลงกว่าร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับปี 2019¹⁴ ดังนั้น ในมิติทางเศรษฐกิจ ประเทศในภูมิภาคน่าจะพยายามรักษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาประเทศต่อไป ซึ่งอาจโยงไปในมิติด้านสาธารณสุขโดยการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ระหว่างกันจะเป็นช่องทางหนึ่งเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน

ด้านการเมือง/สังคม ผลกระทบจากด้านสาธารณสุขและเศรษฐกิจ เป็นตัวกระตุ้นการเกิดความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องด้วยส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการบริหารของรัฐโดยตรง จากการสำรวจความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ในภูมิภาค ร้อยละ 51 ของผู้ตอบแบบสอบถามไม่เชื่อมั่นว่ารัฐบาลสามารถรับมือกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้¹⁵ ความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศอันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจและสาธารณสุขส่งผลต่อความไม่แน่นอนต่อท่าทีของตัวแสดงทางการเมืองในภูมิภาคที่สำคัญ อาทิ ความมั่นคงภายในอิหร่านถูกสั่นคลอนจากเชื่อมั่นต่อรัฐบาลของประชาชน ด้วยสาเหตุจากความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมจำนวนผู้ติดเชื้อ และการจัดการกับเศรษฐกิจที่ตกต่ำซึ่งเปราะบางอยู่ก่อนหน้านี้แล้วจากการคว่ำบาตรของสหรัฐฯ หรือซาอุดีอาระเบียที่ได้รับผลกระทบจากราคาน้ำมันตกต่ำทั่วโลก ซึ่งอาจมองได้หลายแนวโน้มว่าตัวแสดงเหล่านี้อาจจะลดบทบาทของตนในการแทรกแซงความขัดแย้งในประเทศอื่น และเปิดโอกาสต่อกระบวนการเจรจาในการจัดการปัญหา หรือถือโอกาสที่ชั่วตรงข้ามอ่อนแอจากสภาพภายในและส่งเสริมการขยายอิทธิพลตนเองอย่างต่อเนื่อง

¹⁴ Marco Carnelos, "Coronavirus in the Middle East: A perfect storm," Middle East Eye, June 8, 2020, <https://www.middleeasteye.net/opinion/coronavirus-middle-east-perfect-storm>.

¹⁵ ASDA'A BCW, "Aran Youth Survey," <https://www.arabyouthsurvey.com/findings.html>.

กระแสความเคลื่อนไหวระดับภาคประชาชนได้เรียกร้อง
การเปลี่ยนแปลงท่าทีของรัฐให้มีบทบาทในการสร้างความร่วมมือ
ของกลุ่มประเทศอาหรับเพิ่มมากขึ้น

บทสรุปของโอกาสและทิศทางความร่วมมือในตะวันออกกลาง และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค

จากปัจจัยข้างต้นที่มาพร้อมกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 มิติทั้งสามล้วนมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันที่จะเอื้อต่อการเกิดความร่วมมือภายในภูมิภาคในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูประเทศจากผลกระทบดังกล่าว ประกอบกับพลวัตการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีลักษณะของการถ่วงดุลทางอำนาจเพิ่มมากขึ้นจากการขยายบทบาทของรัสเซียผ่านการสนับสนุนระบอบทางการเมืองในซีเรีย และการขยายอิทธิพลของจีนผ่านการค้าและการลงทุนผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ทั้งนี้ การขึ้นมามีบทบาทนำในกลุ่มประเทศอาหรับอย่างตุรกี จากความเข้มแข็งทางการเมืองภายในและอิทธิพลในการสนับสนุนแนวคิดของกลุ่มภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood) อันสนับสนุนความเป็นปึกแผ่นของชาวมุสลิมในภูมิภาคผ่านการพัฒนาและลดความขัดแย้ง นอกจากนี้ กระแสความเคลื่อนไหวระดับภาคประชาชนได้เรียกร้องการเปลี่ยนแปลงท่าทีของรัฐให้มีบทบาทในการสร้างความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาหรับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประเทศภูมิภาคตะวันออกกลางพยายามแสวงหาความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางอำนาจภายในภูมิภาคพร้อมรับกับพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโลก ทั้งยังเป็นการลดการพึ่งพิงอิทธิพลของประเทศภายนอกภูมิภาค และหันมาดำเนินนโยบายอย่างเป็นอิสระตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติและของภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น

เราสามารถเห็น แนวโน้มการสานสัมพันธ์สร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคจากการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ในกลุ่มประเทศอ่าวอาหรับจากการประชุมคณะมนตรีความร่วมมือรัฐอ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council) ครั้งที่ 41 ที่เมืองอัลอุลา (Al-Ula) ของซาอุดีอาระเบีย เมื่อปลายปี 2020 โดยมีการลงนามในประกาศ Al-Ula หรือข้อตกลงความเป็นปึกแผ่นและสันติภาพ (solidarity and stability)¹⁶ ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศอ่าวอาหรับกับประเทศกาตาร์ จากการถูกตัดความสัมพันธ์ทางการทูตในช่วงปี 2017 โดยความสำเร็จดังกล่าว อาศัยการเจรจาและพูดคุยจากหลากหลายฝ่าย ทั้งตุรกีซึ่งได้พูดคุยเป็นการส่วนตัวกับกษัตริย์แห่งซาอุดีอาระเบีย การทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานความร่วมมือของคูเวตกับโอมาน การแสดงท่าทีสนับสนุนการสร้างเอกภาพภายในภูมิภาคของสหรัฐฯ ต่อประเทศอ่าวอาหรับ เพื่อต่อต้านอิหร่านเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ยังมาพร้อมกับการพูดคุยในแนวทางการจัดการกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และการพัฒนาเศรษฐกิจ อันเป็นสัญญาณที่ดีว่า มิติทั้งสามจะได้รับการตอบสนองในเชิงความร่วมมือระหว่างประเทศไปพร้อม ๆ กัน

สถานการณ์การเมืองและความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตะวันออกกลาง เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคตะวันออกกลางยังคงเต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยงในหลายด้าน ซึ่งอาจบั่นทอนและสร้างความปั่นป่วนต่อความร่วมมือภายในภูมิภาคจากความเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวไป รวมถึงความสัมพันธ์ของประเทศอ่าวอาหรับบางประเทศกับอิสราเอลในกรณีของบาห์เรน และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (UAE) จากข้อตกลง Abraham Accord ซึ่งอาจสร้างความไม่พอใจต่อกลุ่มประเทศอื่น ๆ ซึ่งต่อต้านอิสราเอลและสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ โดยข้อตกลงนี้ได้กล่าวถึงแนวทางในการแก้ปัญหาชาวปาเลสไตน์ในพื้นที่ความขัดแย้งเลย ทั้งยังส่งเสริมให้มีการซื้อขายและพัฒนาอาวุธระหว่างกัน นอกจากนี้ แม้แนวคิดแบบอิสลามการเมือง (Political Islam) และภราดรภาพมุสลิมจะเติบโตและได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน จะสร้างความรู้สึกเป็นปึกแผ่นของภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังมีข้อกังวลในระดับรัฐว่าจะเกิดคลื่นอาหรับสปริงลูกที่สามขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังเหตุการณ์ปฏิวัติชูดานและแอลจีเรียในปี 2019 โดยเฉพาะในกลุ่มรัฐอำนาจนิยม ซึ่งจะมองการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของตน และดำเนินนโยบายในลักษณะต่อต้านหรือกดขี่ภาคประชาชนเพิ่มมากขึ้น นั่นก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในสังคมซ้ำเติมกับปัญหาเดิม

¹⁶ Farah Najjar, "What's behind the latest GCC reconciliation efforts?," Aljazeera, 30th December, 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/30/whats-behind-the-latest-gcc-reconciliation-efforts>.

ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเสี่ยงที่อาจลดทอนความเป็นไปได้ในการสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นภายในกลุ่มประเทศอาหรับทั้งในระดับรัฐและประชาชน แต่เราก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ากระแสปฏิวัติอาหรับที่เกิดขึ้น ได้บ่งบอกเราเป็นนัยอย่างหนึ่งเกี่ยวกับระเบียบโลกที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยน อิทธิพลและการครอบงำของชาติตะวันตกที่มีต่อตะวันออกกลางกำลังเสื่อมถอย การปฏิวัติมาแล้ว ประชาชนกดดันให้รัฐตนเองแสดงบทบาทในกิจการระหว่างประเทศอย่างเป็นอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของมหาอำนาจอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตอีกต่อไป และกำลังสะท้อนไปถึงภาพใหญ่ว่าโลกยุคปัจจุบันกำลังอยู่ในห้วงระยะของการปรับโครงสร้างดุลอำนาจใหม่ (restructuring the balance of power)

ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายและท่าทีของไทยต่อกลุ่มประเทศตะวันออกกลางอย่างระมัดระวัง รวมถึงมีการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสถานการณ์การเมืองและความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศไทย โดยประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยยะสำคัญ คือ ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับกลุ่มประเทศมหาอำนาจและกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง

▶ ภาพที่ 4 การประชุมคณะมนตรีความร่วมมือรัฐอ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council) ครั้งที่ 41 ที่เมืองอัลอุลา (Al-Ula) ของซาอุดีอาระเบีย

Arab Center Washington D.C. “2017-2018 Arab Opinion Index: Executive Summary.” accessed January 11, 2021. <http://arabcenterdc.org/survey/2017-2018-arab-opinion-index-executive-summary>.

ASDA’A BCW. “Aran Youth Survey.” <https://www.arabyouthsurvey.com/findings.html>.

Farah Najjar. “What’s behind the latest GCC reconciliation efforts?” Aljazeera, December 30, 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/30/whats-behind-the-latest-gcc-reconciliation-efforts>.

Louise Fawcett. “Failed or just fragile? Four myths about states and sovereignty in the Middle East.” accessed January 6, 2021, <http://medium.com/international-affairs-blog/failed-or-just-fragile-four-myths-about-states-and-sovereignty-in-the-middle-east-31876e57d216>.

Marco Carnelos. “Coronavirus in the Middle East: A perfect storm.” Middle East Eye, June 8, 2020. <https://www.middleeasteye.net/opinion/coronavirus-middle-east-perfect-storm>.

Marta Trejo. “The Arab League has found a common enemy with Israel.” accessed January 8, 2021. <https://atalayar.com/en/content/cymerman-la-liga-%C3%A1rabe-ha-encontrado-un-enemigo-com%C3%BAn-con-israel>.

Mohammad Abdel Kader. “Turkey’s relationship with the Muslim Brotherhood.” accessed January 11, 2020. <https://english.alarabiya.net/en/features/2013/10/14/Turkey-s-relationship-with-the-Muslim-Brotherhood>.

“Turkey says it bought Russian S-400s to use them, not put them aside.” Reuters, November 15, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-usa-turkey-russia/turkey-says-it-bought-russian-s-400s-to-use-them-not-put-them-aside-idUSKBN1XQ07Z>

Seymour M. Hersh. “U.S. Secretly Gave Aid to Iraq Early in Its War Against Iran.” *The New York Times*, January 26, 1992. <https://www.nytimes.com/1992/01/26/world/us-secretly-gave-aid-to-iraq-early-in-its-war-against-iran>.

Waltz, K.N. *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison Wesley, 1979.

Wehrey, Frederic, Dalia Dassa Kaye, Jessica Watkins, Jeffrey Martini, and Robert A. Guffey. *The Iraq Effect: The Middle East After the Iraq War*. RAND Corporation, 2010. accessed January 13, 2021. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg892af>.

